

כִּבּוּד אָב וְאֵם

HONORING & RESPECTING PARENTS

הר נוף

A| The underlying hashkafa of the mitzva

1. משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

ספר החינוך מצוה לג

The Sefer Hachinuch explains that the hashkafa root of Kibud Av V'em is a developing a feeling of gratitude to your parents for giving you the ultimate gift - life itself. Then through the 'seder' of a family hierarchy you will be drawn to an even greater sense of gratitude to Hashem who created your neshama and you keeps you alive at every moment. Note that this mitzva is on the bein adam leMakom side of the luchot

2. וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיִּלְכְּדוּ שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בְּמִדְבַּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם: כַּג וַיִּבְּאוּ מִרְתֵּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מַיִם מִמֶּנֶּה כִּי מַרִּים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מֶרְה: כַּד וַיִּלְנֹו הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נַּשְׁתָּה: כַּה וַיִּצְעַק אֱלֹהִי וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַפְּלִים וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ:

שמות טו-כב

In the desert between Egypt and Sinai, the Jews stopped at Mara and were given a 'chok' and a 'mishpat'

3. שֵׁם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט, חֶק זֶה הַשֶּׁבֶת. וּמִשְׁפָּט זֶה כִּבּוּד אָב וְאֵם - דַּבְרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ

מכילתא בשלח - פרשה א ד"ה ויצעק אל

Chazal identify the 'mishpat' as being 'kibud av v'em', stressing to us that we must approach this mitzva as a mishpat. But what does that mean?

4. אבל למה נקרא כבוד אב ואם 'משפט'? אבל דבר זה כמו שאמרנו - כי הידיעה והשכל מחייב מצוה זאת יותר משאר כל המצוות. לכך נקרא כבוד אב ואם משפט

מהר"ל תפארת ישראל - פרק מ"א

A second and very important hashkafic issue is to realise that Kibbud Av V'em is not a bunch of 'chukim' - rules that we may not be able to understand, but 'mishpatim' - things that MAKE SENSE and fit the individual circumstances of each person. Who are you, who are your parents and what do they expect.

5. אמו של ר' טרפון ירדה לטייל לתוך חצירה בשבת והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למיטתה. פעם אחת חלה ונכנסו חכמים לבקרו. אמרה להן התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי כבוד יותר מדאי. אמרו לה מה עביד לך? ותניית להון עובדא. אמרו לה אפילו עושה כן אלף אלפים עדיין לחצי כבוד שאמרה התורה לא הגיע! אמו של ר' ישמעאל באה וקיבלת עלוי לרבותינו. אמרה להן גיערו בישמעאל בני שאינו נוהג בי בכבוד. באותה שעה נתכרכמו פניהם של רבותינו. אמר איפשר ר' ישמעאל לא נהרג בכבוד אבותיו?! אמרו לה מה עביד לך? אמרה כד דו נפק מבית וועדה אנא בעי משנו ריגלוי ומישתי מיהן ולא שביק לי. אמרו לו הואיל והוא רצונה הוא כבודה!

תלמוד ירושלמי פאה א-א

Chazal stress that the essence of Kibud Av V'em is what your parents want, even if that may be a bit strange! When R. Tarfon allowed his mother to walk across the street on top of his hands, this was only a fraction of what the mitzva would entail! When R. Yishmael's mother said she wanted to wash his feet and drink the water to show how much she valued his Torah learning, R. Yishmael was told to allow her to do this!!

B| The halachic framework

The mitzva of Kibbud Av V'em is given in two pesukim:-

6. כָּבַד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכּוּן יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ:

שמות כיב

The mitzva included as the 5th commandment is Kavod for parents

7. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שְׁבֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם

ויקרא יטג

There is a separate mitzva of Yira

8. כל הקודם במקרא קודם במעשה, ת"ל איש אמו ואביו תיראו, מגיד ששניהן שקולין זה בזה.

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מס' דבחדש יתרו פרשה ח ד"ה רבי או'

By changing the order of the father and mother in the two pesukim, the Torah wants to communicate that the mother and father are equal in their priorities.

9. אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם, אלא שהאשה אין בידה לעשות, שהיא משועבדת לבעלה, לפיכך היא פטורה בכבוד אב ואם בעודה נשואה. ואם נתגרשה או נתאלמנה, חייבת.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף י

The obligation is also equally incumbent on sons and daughters, although a wife may need to weigh the needs of her husband against those of her parents.

10. .... אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו. הגה: כ וי"א דאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף יח

The halachot apply to parents irrespective of how good they are as parents, with the exception of an actual rasha

C| 'Mora' - respecting parents

11. איזה מורא, לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו, או מקום המיוחד לו להתפלל; ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו; ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו, אפילו לומר נראין דברי אבא; ולא יקראנו בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: אבא מארי. היה שם אביו כשם אחרים, משנה שם, אם הוא שם שהוא פלאי שאין הכל רגילים לקרות בו. אבל שם שרגילין בו מותר לקרות אחרים שלא בפניו

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף ב

Mora for parents includes:-

(i) not standing/sitting in their official place e.g. at shul or sitting in their seat at home

(ii) not to contradict or argue with your parents but to be respectful at all times

(iii) Not to 'agree' with your parents - i.e. treat them in a way that you are acting as a 'parent' to them

(iv) Not to call them by name, or even to call a friend by the same name in front of your parents or, if the name is very unusual even not in front of your parents

12. עד היכן מוראם, היה הבן לבוש חמודות ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו וירקו בפניו, לא יכלים אותם אלא ישתוק ויירא מן המלך מלכי המלכים שציוהו בכך.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף ג

'Mora' - showing respect to parents extends even to a situation where the parent publicly humiliates the child!! Even then, the child must not in any way insult the parent

13. וכל זה דוקא כשאינו מזכיר רק שמו לבד, אבל מותר לומר: ר' מורי פלוני

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמב סעיף טו

The Remo adds that you can use your parent's name as long as you put an honorarium in from of it e.g. Mr., Reb. etc. The Vilna Gaon paskens that this means even in the presence of your parents.

14. רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה, אמר: איקום מקמי שכינה דאתיא.

קידושין לא:

Rav Yosef would stand up when he heard his mother's footsteps as if getting up for the Shechina

15. חייב לעמוד מפני אביו. ואם האב תלמיד בנו, כל אחד מהם עומד מפני השני

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף ז

The S.O. paskens a chiuv to stand before parents. Many poskim see this as based on the obligation to stand in front of a talmid chacham. Thus all the relevant halachot will apply.

16. שאלו את ר' אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני: בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם: יודע אני בכם, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. וא"ר חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כך, מצווה ועושה עאכו"כ!! ... כי אתא רב דימי אמר: פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי, ובאתה אמו וקרעתו ממנו, וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה. (תוספות - יש צמדרש שכיטה מטורפת מדעתה)

קידושין לא.

The Gemara tells the story of Dama ben Netina - a non-Jew from Ashkelon who refused to wake up his father in order to do a major business deal. He also stood by whilst his mother ripped apart his clothes in public and did not publicly humiliate her by stopping her. (Tosafot points out that the mother was psychologically disturbed!) Q - according to this Gemara is the son's obligation mishel ben or mishel av?

17. דרצונה זהו כיבוד ואם האב רוצה בתקנת בנו ומצטער כשנושא אשה שאינו לרצון האב למה יהא רשאי לצערו ואינו בכלל מורא? ולמה דבר זה קל מסותר דבריו ....

חזון איש אה"ע סי' קמ"ח קידושין לב. ד"ה שם תוד"ה רב יהודה

The Chazon Ish asks the following: If indeed the child must go to almost all lengths to ensure that the parent is not upset, how then could the child ever marry someone that the parent did not like, even if the parent is being unreasonable. Given that the parent will be very upset if the marriage proceeds, how can this be less serious than simply contradicting the parent, which is assur?

D] 'Kavod' - caring for parents

18. איזהו כבוד, מאכילו ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. ויתנו לו בסבר פנים יפות.....

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף ד

By contrast, kavod for parents is halachically defined as providing material care

19. מי שנטרפה דעת אביו או אמו, משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמוד, מפני שנשתגעו ביותר, ילך לו ויניחם, ויצוה לאחרים לנהגם כראוי.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף י

Even if a persons parents are mentally disturbed the child owes them the same duty of kavod, although the halacha recognises that there may come a point at which the best way to look after the parent is through the use of a third party.

20. איבעיא לה: משל מיי רב יהודה אמר: משל בן, רב נתן בר אושעיא אמר: משל אב. אורו ליה רבנן לרב ירמיה, ואמרי לה לבריה דרב ירמיה, כמ"ד משל אב. מיתבי נאמר: (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך, ונאמר: (משלי ג) כבד את ה' מהונך, מה להלן בחסרון כיס, אף כאן בחסרון כיס; ואי אמרת משל אב, מאי נפקא ליה מיניה? לביטול מלאכה.

קידושין לב.

It is clear that the child must invest their full efforts in physically caring for parents. The Gemara asks however - who is obliged to pay for this? If the parent has their own money, does the child still have to pay for the parents care 'mishel ben', or can he use the parents' money to pay for their own care - 'mishel av'. The conclusion of the Gemara is that the child is expected to lose future profits in order to perform the mitzva but the Gemara does not state whether the child must actually spend money which he has.

21. אי זהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה משל האב ...

רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הלכה ג

The Rambam (and later the Shulchan Aruch) paskens that the obligation of kavod is 'mishel av' - i.e. that the son does not need to give up his own money to look after the parent (if the parent has money to use).

22. זה שמאכילו ומשקהו, משל אב ואם, אם יש לו. ואם אין לאב, ויש לבן, כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול.

23. עד היכן כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. כגה: ויש אומרים דאם רואה לזרוק מעות של צן לים דיכול למונעו, דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב, אבל לא משל צן ואין חילוק צין לכבדו או לזרוקו. ודוקא קודם שזרקו, דאפשר דממנע ולא עבד, אבל אם כבר זרקו, אסור לאכלומיה אבל יוכל לתבעו לדינא. ודוקא אם רואה לזרוק כיסו לים, דאית ציה חסרון כיס, אבל אם רואה להעביר ממנו ריוח בעלמא, אסור בכל ענין

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף ה,ח

What comes out of the halacha in Sulchan Aruch is as follows:-

(i) Everyone agrees that the child may perform the mitzva of kavod using the parents' money (mishel av) and if the parents have no money the child must use their own money;

(ii) As for the mitzva of mora, the Shulchan Aruch says that the son must lose his own money (mishel ben). The Remo however disagrees. He paskens that we make no distinction between kavod and mora - in each case the child is not required to give up from his own possessions. So the child can stop the parent (even by upsetting and angering the parent) from throwing the child's money away. (N.B. - he cannot stop the parent from throwing the parent's money away, even though it is ruining his inheritance!)

(iii) After the parent has taken away the child's money, there is certainly no heter for the child to upset the parent but he can take the parent to Beit Din to recover the money)

(iv) Everyone agrees that the child must perform kavod and mora even though it may cost him future profits.

E] 'Mishel ben' - doing what parents say

24. (ג) ואשר נסתפקת אם יש כח ביד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפוץ בה הבן לע"ד נראה שאם היא אשה ההוגנת לו, שאין כח ביד האב למחות ביד הבן. חדא, דאפילו לענין ממון אודי ליה רבנן לרב ירמיה כמאן דאמר משל האב וכן פסקו כל פוסקי הלכות אשר ראיתי כל שכן הכא שהוא דבר השייך בצער' דגופא להניח האשה אשר חפץ בה ויצטרך לקחת אשה אחרת אשר לא תישר בעיניו כל כך ...

שו"ת מהרי"ק סימן קסו

The Maharik (France - 1420 - 1480) in a teshuva states that a child does not have to listen to a parent if the parent tells them whom to marry. Marrying the wrong person is definitely a major sacrifice and is considered 'mishel ben' and, as we saw in the Remo above, a child is not required to sacrifice mishel ben even for the mitzva of mora - i.e. upsetting and contradicting the parent.

25. הגה: וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב .

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כה

The Remo paskens this halacha of the Maharik

26. אמר לו אביו לעבור על דברי תורה, בין מצוה עשה בין מצות לא תעשה, אפילו מצוה של דבריהם, לא ישמע לו.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף טו

A child is not required and not allowed to listen to a parent if the parent asks them to break any halacha

27. האב שצוה את בנו שלא ידבר עם פלוני ושלא ימחול לו עד זמן קצוב, והבן היה רוצה להתפייס מיד לולי צוואת אביו, אין לו לחוש לצוואתו.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף טז

So if the parent wants the child not to forgive someone and to perpetuate a machloket, the child should not listen

28. תלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף יג

So too, talmud Torah will sometimes override kibbud av

29. תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, אינו צריך לשמוע לאביו בזה

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כה

The Shulchan Aruch paskens that if the child wants to learn Torah in a particular place and the parent will not allow it because the parent is afraid, the child does not have to listen to the parent

30. אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחול ויעלים עיניו מהם, שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף יט

The parent is encouraged to be mochel on their kavod where necessary to assist in the long term building of the child

F] Other relatives

31. כָּבֵד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־הָ' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

שמות כיב

The pasuk includes an extra 'et' and a 'v'et' - what do they come to add?

32. בשעת פטירתו של רבי, אמר ... הזהרו בכבוד אמכם. הזהרו בכבוד אמכם! דאורייתא היא!! דכתיב: כבד את אביך ואת אמך! אשת אב הואי. אשת אב נמי דאורייתא היא! דתניא: כבד את אביך ואת אמך, אֶת אביך - זו אשת אביך, וְאֶת אמך - זו בעל אמך, וְיָו יתירה - לרבות את אחיך הגדול! הני מילי מחיים, אבל לאחר מיתה לא.

כתובות קג.

The Gemara concludes that the 'et' is to include your parent's spouse and the 'vav' is to include your older brother! It appears that both of these are min haTorah

33. חייב אדם לכבד אשת אביו, אף ע"פ שאינה אמו, כל זמן שאביו קיים. וחייב לכבד בעל אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתה, אינו חייב בכבודם. ומכל מקום דבר הגון לכבדם אף לאחר מיתה.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כא

The chiuiv of kavod for a step-parent essentially stems from the chiuiv to the natural parent to be respectful to their spouse. Thus the natural parent will take priority. Note that the obligation is one of kavod and not yirah thus it is ok to call your step-parent by their first name if your natural parent agrees.

34. חייב אדם בכבוד אחיו הגדול, בין שהוא אחיו מאביו בין שהוא אחיו מאמו. ואפילו הקטן הוא ת"ח וגדול בתורה יותר מן הגדול

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כב

There is a special chiuv of 'kavod' to an older sibling but this is not the same as the chiuv to the parent. According to most opinions, it includes all older brothers and sisters. Again, the obligation is kavod and not yirah.

35. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקַבֵּאת חֻתְנֹו וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקֵלּוּ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֵאוּ הָאֵהָלָה

שמות יח:ז

Moshe went out of his way to show kavod to his father-in-law

36. חייב אדם לכבד חמיו.

שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כד

There is a duty of kavod to in-laws too, although this is not min haTorah

37. הגה: י"א דאין אדם חייב בכבוד אביו ואינו נ"ל, אלא דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אביו אביו

שם

The Rema paskens that there is a duty min haTorah of kavod to grandparents, although parents will take priority